

Թեանց մէջ, յորս լիովին կարող է գտնել
հետաքրքիր ընթերցասէրն:

(Երբեք չէ)

Վ. Վ. ՄԱՆԿՈՒՆԻ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏ, ՈՒՐԱՅՈՂԱՅ,
ՀԵՐԶՈՒԱՅՈՂԱՅ ԵՒ ԲԱՅԱՆԵԼՈՅ ՑԵԿԵՂԵՑՈՅՆ ՀԱՅՈՑ.

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Զպատմութիւն հալածչաց Եկեղեցւոյն Հայոց,
ուրացողաց, հերձուածողաց և բաժանելոց՝ գրե-
ցաք մեր հետեւելով աղցային պատմաբանից մե-
րոց՝ Խորենացւոյն և Յովհաննու Վաթուղիկոսի
բաղդատութեամբ ընդ Չամչեանն կոչեցեալ պատ-
մագրութեան, որպէս և զԺողովոց Եկեղեցւոյն Հա-
յոց իբրև առաջին հատոր սորին հանդերձ Եկե-
ղեցական կանոնադրութեամբն, ըստ զխակարգու-
թեանց Աղիւսակին Միքայէլ Արքեպիսկոպոսի
Սալլանդեան՝ կոչեցեալն ի նմանէ Պատմութիւն
Եկեղեցւոյն Հայոց յաղիւսակս համառօտեալ տը-
պապրեալ ի Մոսկով յամի 1841, որ է ցանկ մի-
այն զխակարգութեանց պատմութեանս որպէս
և ժողովոցն Վաթուղիկոսաց, թագաւորաց, նա-
հատակաց և թարգմանչաց, բովանդակելոց ի վեց
աղիւսակս, զորոց ամենից զպատմութիւնսն յանձն
առեալ եմք գրել ըստ այսմ կարգի, եթէ Տէր
յաջողեցէ մեզ յետ այսորիկ, մաքրելով զամե-
նեցուն անցս ի սուտակասպաս և ի պատուատեալ
պատմադրութեանցն Չամչեան, որ զանունն գնելով
այնմ եռահատոր մատենի Պատմութիւն Հայոց,
ստուարացուցեալ է զայնս գրեթէ բովանդակ ստու-
թեամբ բանից ի հաճոյս Հռոմայ ընդ դէմ ստու-
գութեան գրուածոց նախնեացն մերոց մատե-
նապոսց և պատմաբանից, և այս յաւետ ի վեպս
պատմութեան անցից Վաթուղիկոսաց Ազգիս ի
յետին դարս, որոց եկեղեցական կառավարութիւն
ազգի մերոյ եղեալ է ընդ տեսութեամբ և ընդ ի-
րաւասութեամբ պապին Հռոմայ շինուածոյ թըղ-
թոց և ինքնահնար նամակաց յանուն Վաթուղի-
կոսաց Ազգիս, որոց և ոչ հետք երևին առ ազ-
գային պատմադիրս և ոչ ի դիւանս Վաթուղիկոսաց
մերոց:

Այս եղև մեզ առիթ զխաւոր գրելոյ զՊատ-
մութիւն Եկեղեցւոյս մերոյ ի վեց առանձին դիրս
ըստ վեցից աղիւսակաց Սալլանդեան Միքայէլի՝ որ-
պէս ասացաք, յորոց նախ զերկուս զայսոսիկ զպատ-
մութիւն Ժողովոց և զպատմութիւն հալածչաց
Եկեղեցւոյն Հայոց զխաւորելով, զշորեանն ևս
ըստ այսմ կարգի գրել ունիմք Տեառն յաջողու-
թեամբ յետ այսորիկ, եթէ ձեռնտու լիցի մեզ և
ժամանակն:

ԱՐԷԼ ԱՐԲԵՊԵՍԿՈՊՈՍ

Հայոց Եկեղեցւոյն հալածչի, ստուգողի,
հերձուածողի Բաշանեալի, Բաշաւորի, Լին:

ՅՕԴ. Ա.

Անտէ և Ստեփանն ի հալածչի:

(Եմք Տեառն 34): Ընանէ որդի Ար-
գարու յետ մահու հօրն թագաւորէ Հա-
յոց Արգեսիւս, և Սանատրուկ քեռորդի
Արգարու հակառակ Ընանեայ՝ ի հա-
ւարչան. և նախարարք Հայոց թողեալ
զհաւատս և ոչ անագան ի կռապաշտու-
թիւն դարձեալք, յայն շրջեցին և զմիտս
Սանատրուկի մերժելով զօրէնս քրիս-
տոնէութեան, յոր ինքեանք յեկեղեց
Արգարու կեղծաւորութեամբ առ երեսս
զառաջինն հաւատացեալքն էին:

Այսպէս և Ընանեայ զքրիստոսական
հաւատսն թողեալ, բանայ զտաճարս կը-
ռոցն Արգեսիւս և խորհէ բառնալ ըզ-
Փրկչական պատկերն որ ի վերայ դրան
քաղաքին, դժկամակեալ ընդ դործս Ժո-
ղովրդեան որք ի պատիւ պատկերին կան-
խէին: Այլ Արգէ եպիսկոպոսի աստուա-
ծային յայտնութեամբ իրացն կանխագէտ
լեալ, յանյայտս ծածկէ յորմն ի գիշերի
զաստուածային պատկերն, առ որ և խոր-
հուրդ թագաւորի ի մտացն անկանէր
յաստուածային խնամոց:

Այլ առ ինքն Անանէ յետ այսորիկ հրամայէ զսրունս ոտիցն հատանել սըրբոյն, յաղագս ոչ առնելոյ նմա խոյր ինքեան, որպէս և հօրն իւրում Արգարու. բայց և այնպէս որով մահուամբ և ըզսուրբն երարձ ի կենաց, նովին և ինքն վճարէր զկեանս. զի ի նորոգութեան ապարանից իւրոց յԱդիսիա, սիւնն մեծ կճեայ, առ որով Անանէ կայր ի զնին, հոսեալ ի վերայ և խորտակեալ մանրեալ զոտս նորին՝ սպանանէ զնա ի չորրորդ ամի թագաւորութեան իւրում:

Իսկ Սանատրկոյ՝ որ հաւատացեալ էր ի Վրիստոս և մկրտեալ ի Թադէոսէ, և թողեալ զնոյն յետ Արգարու ի հրապուրանաց նախարարացն իւրոց ըստ Յովհան. Կաթուղիկոսի՝ երդուեալ բնակչաց Ադիսիոյ յետ մահուն Անանեայ մի մեղանչել ի քրիստոնէութիւն նոցին, առնու գբաղաքն, և ստիրգումն գտեալ ուխտին, ի սուր հանէ զամենայն զաւակ տանն Արգարու բաց յաղջկանց և ի դշխոյէն. և լուեալ զդարձ դեսպանաց Հռովմայեցոց առ ինքն արանց հնգից ի Վրիստոսական հաւատս, որոց զխաւորի Ոսկի ճանաչել անունն ի ձեռն Թադէոսի առաքելոյ ի սահմանս Միջագետաց, կոչէ առ ինքն ի Շաւարշան զառաքեալն սուրբ և սպանանէ զնա անդ, ընդ որում և զսուրբ կոյան Սանդուխտ զգուստր իւր վասն հաստատուն կալոյ նորա ի հաւատս Վրիստոսի ուսեալ ի սրբոյ առաքելոյն:

Ի սքանչելիս անդ նահատակութեան կուսին Սանդխտոյ դստերն իւրոյ, այն ինչ հաւատայ ի Վրիստոս նախարարն մեծ Աստուէլ կոչեցեալ, զչարեալ ընդ այն Սանատրկոյ՝ բեւոս հրոցեայս վարսէ յուս

նորա, որ կատարեցաւ ի Վրիստոս յիշատակեալ Յայսմաւուրս ի 23. դեկամ. ընդ սմին սպան արքայ Սանատրուկ և զտիկինն մեծ Օւարմանդուխտ անուն ընդ նորայնոցն ամենեցուն ոգւոց իբրեւ երկն իւրոց, որք հանդերձ տիկնամբն հաւատացեալ ի սմին ժամանակի մկրտեցան ի Վրիստոս:

Աւ զի յայսմ ժամանակի Ռարդուղեմէոս առաքեալ ևս դիմեալ ի Ստորին Հայս յաշխարհ Անձեացեաց ընդ իւր ունելով զպատկեր սուրբ Աստուածածնի նկարեալն ի Յովհաննու Աւետարանչէ, քարոզութեամբ աւետարանին բազմացուցանէր զիկեղեցիս Վրիստոսի և հաստատէր ի հաւատս զամենեսին զնոսա. յորս և զքոյր Սանատրկոյ զթագուհին և զհազարապետ նորին: Սոյն Սանատրուկ կալեալ զքոյր իւր, սպան զնա և զառաքեալն սուրբ մորթ ընդ զլուսն հանեալ խաչեաց յԱրեւանոս քաղաքի ի խորին Հայս յաշխարհին Կորճէից, ուր թաղեցաւ սուրբ առաքեալն. զայս քաղաք Արեւանոս, ուր նահատակեցաւ սուրբ առաքեալն, Յովհ. կաթուղիկոս կոչէ Արաբէնի:

Այսպէս Սանատրկոյ հալածող լեալ եկեղեցւոյն Հայոց ի Վրիստոսական հաւատոյսն յընթացս երեսուն և չորից ամաց թագաւորութեան իւրոյ, յետ վերջսին դարձին իւրոյ ի կռապաշտութիւն ի սկզբան թագաւորութեան իւրոյ հեծեալ ի կամս նախարարաց՝ մեռանի նետահարեալ յանդէտս ի ծառայէն, ի զբօսանս որսոց, յամի Տեառն 67, ոչ ինչ զերեւելիս ցուցեալ ի կեանս. ըստ որոյ և ոչինչ յիշատակաց արժանի համարեցաք, ասէ Խորենացին:

80Գ. Բ.

Արտաշատի թագաւորի Նազատակութեամբ:

(Ամբ Տեառն 107): Թոռն Սանատրկոյ Արտաւազդ երկրորդ որդի Արտաշատի Բ. ի վեշտասանամեայ իւրում հասակի առիթ գտեալ զգարձ Սուքիասեանց ի Վրքիստոսական հաւատս ի քարողութենէ սրբոց Ոսկեանց յարքայական քաղաքն Արտաշատ, նահատակէ զսուրբսն հնգեօրն ևս ի լեառն Ծաղկէոյ ի Ծաղկոտն գաւառի յակունս Ափրատայ. ի պատճառս ազգականութեան իւրեանց ընդ Սուքիասեանս ի կողմանէ մօր իւրոյ Սաթինիկան, որ զայսպիսի իմն ունի զպատմութիւն:

Յետ իբր քառասուն և երեք ամաց սրբոյ առաքելոյն Թադէոսի կատարմանն ի Վրքիստոս նահատակութեամբ ի Սանատրկոյ, աշակերտեալք սրբոյն սուրբ Սոկեանք հնգեքին ընկերք, որք դարձեալ էին ի Վրքիստոս յաւուրս դեսպանութեան իւրեանց ի Հռովմայեցւոց առ Սանատրուկ, աստուածային ազգեցութեամբ ի ջեալք ի կրօնաւորական վայրաց ի լեռնէն Ծաղկէոյ, մտանն առ արքայ Արտաշատ Բ. յարքունի քաղաքն Արտաշատ, և առ Թադուհին Սաթինիկ, քարոզել զքրիստոնէութիւն և զաստուածութիւն Վրքիստոսի և զկռոցն տկարութիւն: Այլ արքայի ի զբաղանս սլատերազմաց լեալ, խօսին նոքա զնոյն բանս առ Սաթինիկ, առ որում լուեալ և ազգականաց Թադուհւոյն եկելոցն յԱլանաց, աշակերտեցան սրբոյն հաւատացեալք ի Վրքիստոս բոլորով սրտիւ. որոց զհաստատութիւն հաւատոցն ի Վրքիստոս անսեալ սրբոյ

Ոսկի քահանային, մկրտէ ի զիշերի զամենսին զնոսա զողիս իբրեւ ութեւասն յակունս Ափրատայ, և ի նշան ընդունելութեան նորա շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ, փոխեալ զանուն նոցին, առաջնոյ նոցին անուամբ կոչեաց Սուքիասանք:

Աւ ի միւսանգամ դալ սրբոց Ոսկեանց յարքունիս ի քարողութիւն՝ որդիք արքայի որդիք Սաթինիկան իմացեալ զգարձ ազգականաց իւրեանց, հալածեն զնոսա թշնամանօք ի դրանցն արքունի, ընդ որս խոյս ետուն և նոցին աշակերտեալքն, այլ իբրեւ տեղեկացան եթէ ընդ Ոսկեանսն զնացին և նոքա, կրտսեր որդիք Թադուհւոյն ընդ երիցազոյնն Արտաւազդայ հանդերձ Թիկնապահօք յարձակեալ ի բնակարանս սրբոցն, և տեսեալ զՍուքիասս, աղաչէին դառնալ յետս ի քրիստոնէութենէ, զնոյն խնդրէին և ի սրբոց Ոսկեանց յորդոր լինել նոցին. այլ յառաւելն պնդել նոցա զնոսա ի հաւատսն, բարկացեալ Արտաւազդայ հրամայէ արբանեկաց իւրոց տուեալք իսկ զսուրբ Ոսկեանսն խողխողել:

80Գ. Գ.

Բաղնիս Նազատակութեամբ:

(Ամբ Տեառն 130): Սուքիասանք արք Թադաւորազունք էին գլխաւորք ի պալատական կարգէ ի զբան արքային Ալանաց ոգիք իբրեւ ութեւասն ազգականք Սաթինիկայ դստեր Թադաւորին Ալանաց, որք հարսնածօք լեալք Սաթինիկան յաւուրս դշխոյանալոյ նորին մերումս Արտաշատի Բ. ի որդւոյ Սանատրկոյ, քնացեալ ի Հայո յարքունիս անդր, աշակերտեցան սրբոց Ոսկեանց ի հաւատս Վրքիստոսի, և

մկրտեալ յանուն Յիսուսի ի ձեռն սրբոյ Ասկի քահանային յակունս Ափրատայ՝ կային անդէն ի ջրաբաշխ և ի ծաղկաւէտ տեղիս, որոց զլիաւորի անուան կոչեալ Սուքիաս՝ որ յառաջն էր Բահադրաս կամ Բարաքադայ, նորա անուամբ և ընկերք նորին Սուքիասանք կոչեցան:

Եւ մինչ ի պատճառս դարձի սոցին սուրբ Սսկեանքն զնահատակութիւն ընկալան ի հրամանէ Երտաւազդայ որդւոյ Աննատրկոյ ի լիւրին անդ, թաղեալ անդ զմարմինս սրբոցն, և զի յայտնի իսկ եղեւ այնուհետեւ դարձ իւրեանց ի Վրիստոս ի դուռն արքունի, և առ խոտաւէտ լինելոյ վայրացն մարմինք նոցին պարարէին, ապա յետ ոչ բազում ժամանակաց փոխեալ զընակութիւն իւրեանց՝ զան ի ջրաբաշխ լեառն ի Բագրեանդ գաւառի առերի Ապատ լիւրին, և յաւելան օր ըստ օրէ ի կարգ և ի հեշտակական կրօնս. որ յետոյ կոչեցաւ և լեառն՝ յանուանէ զրլխաւորի նոցին Սուկաւ, կամ առ անպարարտ լինելոյ այնորիկ՝ կոչեցաւ Սուկաւ ի Հոռովեական ձայնէս Աիքքուս, այսինքն չոր, ցամաք:

Ե. յսպէս թագնութեամբ ի լիւրինս այսմիկ կրօնաւորին սոքա ամենեքին ցամ Տեառն 130, մինչև ի ժամանակս թագաւորին Ելանաց Գեղիանոսի կամ Գատիանոսի. որոյ ի գնէն կարգ ի զօրս իւր՝ ստուգեալ յոմանց երթեւեկաց ի Հայս, եթէ նոքին արք յարքունի զնդէն վաղ ուրեմն ընդ Սաթենկան զշնոյի չուեալ յաշխարհն Հայոց, հաւատացեալ են ի Վրքիստոս և զկեանս իւրեանց վշտօք ի լիւրինս անցուցանեն, ապա առաքէ զզօրավար Բառահչա անուն, ի խոյղ և ի խն-

դիր արանցն, հրաման տուեալ կամ պարգեաց խոստամամբ հաւանեցուցանել, և դարձուցանել, և կամ սրով բառնալ զնոսա ի չգալն. որոյ եկեալ ի Հայս և առաջնորդութեամբ լրտեսաց զիմեալ ի լեառն ի Սուկաւ՝ եգիտ զսուրբ Սուքիասեանսն, և իրրե յորդորանաց զօրավարին ոչ մատուցանէին ունկն և զպարգես խոստմանցն ևս առ ոտն հարին՝ և ոչ զաշխարհային փառացն զհետ երթալ կամէին, թողեալ զփառս անանցական կենաց, ապա սուր ի վերայ եգեալ դահճաց զօրավարին կոտորեցին զամենեկն զնոսանդ ի լեառն ի ճգնարանս նոցին յամի Տեառն 130:

307. Գ.

Խորհրդ Բագրեանդ Գեղիանոսին:

(Եմք Տեառն 215): Յաւուրս Խոսրովայ առաջնոյ որդւոյ Աղադարշայ, որ թագաւորէ Հայոց յամի Տեառն 214, գտանէին բազում քրիստոնեայք յաշխարհին Հայոց ուրեք ուրեք, սա վասն զի ձեռնարկեալ էր ի նմին ժամանակի ի շինութիւն բազում քաղաքաց, աւանից և ապարանից՝ ևս և իջեանաց, զբազումսն ի նոցանէ ի քրիստոնէիցն ածէ ի գործ շինութեանցն և ի գառն աղիւսարկութիւնըս, և զբազումսն ևս նահատակէր ըստ յիշատակութեան Խորենացւոյն ի Գիրք. Բ. 72, առեալ ի Փերմելիանիայ եպիսկոպոսէ Արսարիոյ Ասպաղոսկացւոց՝ յաշակերտէ Որոգիներայ:

Եւ բան Խորենացւոյն է. «գրէ բազում վկայեար և ի Խոսրովու ի մերում աշխարհիս, համայն և յետ նորա օտարք յօտարաց. բայց զի ոչ ձգմարտութեամբ ոճով

պատմէ, և ոչ զանուանս նշանակէ, կամ
զտեղի կատարմանցն, ոչ ինչ կարևորա-
գոյն համարեցաք երկրորդել, ՎերքԻ. 75:

80Գ. Ե.

Տրդատ Բագրատու և նահապետիկ:

(Ամբ Տեառն 287): Որպէս հռչակա-
ւոր է վրէժխնդրութիւն Տրդատայ ի սրբոյ
Վրիգորէ մերս Ի. 1. ուսաւորէ յազազս
չմատուցանելոյ նորա զոհս դիցն Մնահ-
տական յԱզնկայ, առ որ յարեալ էր մե-
ծի առնն, թերևս քաւել մտադրելով
զյանցանս հօր իւրոյ ի սպասու ծառա-
յութեան Տրդատայ գտանելով հարուստ
ժամանակաւ, այնպէս հռչակագոյն ևս է
նորին ինքեան արքային Տրդատայ հրաշարի
դարձն ի քրիստոնէութիւն ի ձեռն սրբ-
ոյն Վրիգորի, յոյր ձեռն նուէրս Արտե-
մայ մատուցանել զառաջինն կամէր. ուս-
տի և հռչակաւոր և հանդիսական այս է
գործ նորին Տրդատայ. զի որում նախ
զնահատակելն հրամայէր յազազս դիցն
անարգանաց, ապա ի ձեռն նորա և ըզբը-
րիստոնէութիւնն ընկալաւ:

Ապա ըստ այսոցիկ երկուց ներհակա-
կիր գործոց՝ դասեալ լինի սուրբն Տրդատ
ըստ առաջնումն ի կարգս հալածչաց և
նահատակչաց եկեղեցւոյն Հայոց, և ըստ
երկրորդին՝ ընդ սուրբս և ընդ նահատակս
և ընդ խոստովանողս Հայոց եկեղեցւոյն:

Արդ սա ինքն Տրդատ ընկալեալ զթա-
գաւորութիւն ի Վէտիզեմիանոս կայսերէ
Հռովմայեցոց, առ որում քաջագործ-
եալն էր ի մանկութենէ, իբրև դայր ելանէր
յԱզնկեաց գաւառ ի Հայաստան, ի շը-
նորհս Արտեմայ վարկուցեալ զայն պա-

տիւ արքայական, զոհս զոհութեան նմին
մատուցանէ. ինոյն հրամայեալ և Վրի-
գորի փունջս ծաղկանց ի մեհեան նորին
հանել. այլ ընդ չառնուլ նորա յանձն
զայն պաշտօն առ դիսն, մեծաւ արշու-
թեամբ զարմացեալ Տրդատայ ընդ Վրի-
գոր, դնէ զնա յարգելանս, և առ առաւել
բռնադատել զսուրբն ի պաշտօնս կողոց,
իբրև զանարգանս ևս ի նմանէ լսէ ընդ սը-
տութիւն դիցն, ապա հրամայէ մատուցա-
նել զնա ի չարչարանս տանջանաց, յիտ ո-
րոյ լուեալ, եթէ որդի է Մնակայ, առաքէ
զնա յԱրտաշատ քաղաք արկանել ի Խոր-
վիրապ մահապարտաց: Սա՝ յետ ժամա-
նակաց նահատակէ և զսուրբ կուսանսն
Հռիփսիմեանս՝ վասն խոստովանութեան
նոցին Վրիստոսական հաւատոց:

80Գ. 2.

Արեւորդի հայր է Զոհանէ Զոհն ոգէր:

(Ամբ Տեառն 315): Արեւորդիք յարե-
ւապաշտութիւնէն Հայոց մնացեալք յա-
ւուրց կռապաշտութեանց նոցին ի Հա-
յաստան, թէ և բարձաւ այսպիսի տար-
րապաշտութիւն Հայոց այն ինչ դարձաւ
ի քրիստոնէութիւն ընդհանուր Հայաս-
տան ի ձեռն սրբոյն Վրիգորի ի սկզբան
չորրորդ դարու քրիստոնէութեան, բայց
այսու ամենայնիւ հեռք ինչ նորա մնա-
ցին յազազս մեր ի Միջագետս. զի գեօղք
և աւանք ինչ յիզր սահմանաց Հայաս-
տանեայց խառն ի Հայոց և յօտար ազ-
գաց մնացին ի հեթանոսութեան ի ծա-
ծուկ, ընդ որս և Արեւորդիքն կոչեցեալք,
տեւեալք ի մոլորութեան իւրեանց ի բա-
ղում ժամանակս և մերթ ընդ մերթ
ի վեր երևեալք որպէս յաւուրս սրբոյն

Մեսրոփբայ, Վրիգորի Մագիստրոսի և Ներսիսի Շնորհալոյ:

Յաւուրս Մեսրոփբայ ի վերջն չորրորդ դարու ի Վոդթան գաւառի ի վեր երեւէր ազանդ Երևորդեացն, որ՝ որպէս յիշատակեցաւ՝ մնացեալ ի ժամանակէ սրբոյն Տըրդատայ ի Հայս. զոր լուեալ Մեսրոփբայ, և անդր հասեալ, ձեռնտուութեամբ Շաբաթ իշխանի տեղւոյն, բառնայ և արմատախիլ առնէ զայն ազանդ. ուր և նշանք աստուածայինք լինէին (ասնն Խոր. և Կորիւն) որպէս առ սրբոյն Վրիգորիւ, հալածական լեալ դիւքն մարմնաւոր տեսլեամբ՝ անկանէին ի կողմանս Մարաց:

Յետ քսան և վեց ամաց իբրեւ նա ինքն Մեսրոփբ ի բաժնին Յունաց բացեալ ըզգպրոցս, սերմանէր ի սիրտս մանկանց եկեղեցւոյ զվարդապետութեան սերմունս ի հայրենի լեզու, և ընդ նմին հալածական վարէր ի գաւառաց անտի զնոյնօրինակ ազանդաւորս ըստ բանի Ետաիկոսի Պատրիարքին՝ գրեալ առ սուրբն Սահակ, կոչելով զայն՝ ազանդ Բորբորիտոնաց, լուաւ դարձեալ զնոյն ազանդ ընձիւղեալ ի Վոդթն. զոր յառաջնութիւն սպառ սպուռ սրբեալ էր անտի. և առ այս վերագարձեալ նորա յԱյրարատ, հասանէ անդր ի Վոդթն. զոր և ըստ առաջնութիւն օրինակի ի ձեռն իշխանի տեղւոյն Վիւտայ որդւոյ Շաբաթայ եբարձ զնոյն չար ազանդ:

Ետանօր տեղեկացեալ ևս թէ ոմանց յազանդաւորաց իջեալք առ Բաղասականս և առ Վարդմանականս, սփռեալ են զմոլորութիւն այսր ազանդոյ, փութացաւ անդ, և զորս ոչ կարաց յուզղութիւն ածել անդ առ Բաղասականս, հալածեաց յերկրէ նոցին. և զորս դարձոյցն, աղա-

չեաց զՆախիկոպոս տեղւոյն զՄուշեղ անուն, անդարձ զնոսին պահել ի գիտութիւն ճշմարտութեան. նոյնպէս և առ Վարդմանացւոց դարձոյց զազանդաւորսն հանդերձ Խուրս անուն իշխանաւ նոցին, որք ամենեքին սոքա և Բաղասականք և Վարդմանականք՝ ի սերնդոցն Հայկոյ էին¹⁾:

(Շորհալոյ):

ՅՈՒՆ և ՐԲԵՆՊԻՍԿՈՊՈՍ

(1) Ձայսմանէ Կորիւն այս օրինակ բերէ ի յիշատակ. «Առեալ այնուհետեւ երանելոյն (Մեսրոբայ) զհաւատացեալս իւր, դիմեալ իջանէր յանկարգ և յանդարման տեղիս Վոդթան, այլ և ընդ առաջ երանէր նմա իշխանն Վոդթան. այր երկիւղած և աստուածասէր ըստ աշակերտաց հաւատոցն Քրիստոսի. Իսկ երանելոյն վաղվաղակի զաւետարանական արուեստն ի մէջ առեալ, ձեռն արկանէր զգաւառօյն հանդերձ միամիտ սատարութեամբն իշխանին . . . ի հայրենեաց աւանդելոյ, և ի սատանայական զիւսպաշտ սպասաւորութենէն ի հնազանդութիւն Քրիստոսի մատուցանէր. եւ յորժամ ի նոսա զբանն կենաց սերմանեալ յայտնի իսկ բնակչաց գաւառին նշանք մեծամեծք երեւին կերպակերպ նմանութեամբ զիւսցն փախստական լինելով անկանէին ի կողմանս Մարաց»: